

KAZAKİSTAN'DA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI, İÇ VE DIŞ POLİTİKAYA ETKİLERİ

Dr. Fırat PURTAŞ*

ÖZET

Coğrafi olarak Rusya ile Çin arasında kalan Kazakistan, Avrasya'nın kalpgahındaki jeopolitik konumu ve sahip olduğu zengin doğal kaynaklar sayesinde, bağımsızlığını kazanmasından itibaren büyük güçlerin ilgi odağı olmuş ve uluslararası politikada önem kazanmıştır. Kazakistan ve Orta Asya bölgesinin tamamında siyasi ve ekonomik nüfuz kurmak için Rusya, Çin ve İran gibi ülkelerle rekabet eden ABD, daha çok Chevron, Amaco, Exxon gibi Amerikan enerji şirketleri ve bunların finanse ettikleri STK'lar vasıtasıyla bölgeye yerleşmiştir. Rusya, Sovyetler Birliği'nin mirası olan Kazakistan'ın kendisine olan bağımlılığını ve Kazakistan nüfusunun yaklaşık üçte birini oluşturan Rusları kullanarak bu ülkedeki etkinliğini devam ettirmeye çalışmıştır. Bu çalışmada genel olarak, ABD ve Rusya'nın Kazakistan'daki STK faaliyetleri üzerinde durularak, STK'ların Kazakistan'ın iç ve dış politikasındaki ağırlığı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Hem Avrasya coğrafyasındaki jeopolitik önemi hem de Amerikan ve Rus STK'larının en faal olduğu Orta Asya ülkesi olması dolayısıyla inceleme konusu olarak Kazakistan seçilmiştir. Çalışmanın temel tezi tüm eski Sovyet cumhuriyetlerinde devam eden sürece paralel olarak STK'ların Kazakistan'da da muhtemel bir halk hareketine aracı olabileceğidir.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, ABD, Rusya Federasyonu, STK, Demokratik Devrim

GİRİŞ

Coğrafi olarak Rusya ile Çin arasında kalan denize çıkışı bulunmayan Kazakistan, Avrasya'nın kalpgahındaki jeopolitik konumu ve sahip olduğu zengin doğal kaynaklar sayesinde, bağımsızlığını kazanmasından itibaren büyük güçlerin ilgi odağı olmuş ve uluslararası politikada önem kazanmıştır. İki milyon yedi yüz

* Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi

metrekarelik yüzölçümü ile dünyanın dokuzuncu büyük ülkesi olan Kazakistan, on beş milyon civarında bir nüfusa sahiptir. Ülkedeki Kazak nüfusu Sovyetler Birliği'nin son dönemlerinde %45 civarında iken, günümüzde %55'lere ulaşmıştır. Ülke nüfusunun %30'unu ise, Ruslar oluşturmaktadır. Kazakistan'daki Rus nüfusu, Kazak nüfusu ile ters orantılı olarak bağımsızlıktan bu yana sürekli azalmıştır. Kazakistan kişi başına düşen 1700 dolarlık milli geliri ile Orta Asya cumhuriyetleri arasında en müreffeh olanıdır. Adil bir şekilde dağıtılmayan Kazakistan'ın bu zenginliği, büyük ölçüde petrol ve doğalgaz ihracatından kaynaklanmaktadır.

16 Aralık 1991'de bağımsızlığını ilan eden Kazakistan, Sovyetler Birliği'nden en son ayrılan birlik cumhuriyetidir. Bağımsızlıkla birlikte çok yönlü bir dönüşüm süreci içine giren Kazakistan, bir yandan ekonomide serbest piyasa koşullarını sağlamaya çalışırken, bir yandan da demokrasi yönünde adımlar atmıştır. Kazakistan, içeride milli kimliğini tanımlayarak egemenliğini ve bağımsızlığını pekiştirmek için çaba gösterirken, dışarıda da kendini uluslararası toplumun saygın bir üyesi olarak kabul ettirmek için uğraş vermektedir. Kazakistan'da totaliter sistemden çoğulculuğa, kapalı toplumdaki sivil topluma doğru dönüşümde, bağımsızlık alt yapısının sağlanmasında ve dış dünyaya açılmada "üçüncü sektör" olarak adlandırılan sivil toplum kuruluşlarının (NGO/STK)¹ önemli katkıları olmaktadır. Öte yandan, kendilerine mali destek sağlayan ülke ya da kuruluşun çıkarlarını da gözetmek durumunda olan STK'lar, Kazakistan'ın iç ve dış politikasına etki eden önemli bir faktördür.

Kazakistan'da STK sektörü bağımsızlıkla birlikte gelişmeye başlamıştır. Hayatın her sahasında sıkı devlet kontrolünün söz konusu olduğu Sovyet döneminde bu tür kuruluşlara rastlanmıyordu. Ancak, Sovyetler Birliği'nin son dönemlerinde Gorbaçov'un başlattığı *glasnost* (açıklık) politikası sayesinde çeşitli STK'lar ortaya çıkabilmiştir. 1986 yılında meydana gelen Çernobil felaketinden sonra, Sovyet cumhuriyetlerinde çevre örgütleri şeklinde STK'lar oluşmaya başlamıştır. Kazakistan'da da aynı şekilde, Şubat 1989'da Semipalatinsk'te meydana gelen kazadan sonra, Kazak şair Olcas Süleymanoğlu'nun başlattığı nükleer denemelere karşı gelen Nevada-Semipalatinsk hareketi binlerce taraftar toplayarak STK niteliği kazanmıştır. Kazakistan'daki ilk uluslararası STK sayılabilecek "*Nevada-*

¹ Bu çalışmada STK (Sivil Toplum Kuruluşu) kavramı İngilizce NGO (Non-governmental Organisation) un karşılığı olarak kullanılmaktadır. NGO kavramı Türkçe'ye STÖ (Sivil Toplum Örgütü), HDÖ (Hükümet Dışı Örgüt) olarak da çevrilebilir. Türkçe kaynakların genelinde NGO'nun karşılığı olarak STK'nın kullanılması nedeniyle bu çalışmada da STK tercih edilmiştir. Terminoloji sorununa ilişkin ve kapsamlı bir STK tanımı için bkz., Kemal Başlar, *Uluslararası Hukukta Hükümet Dışı Kuruluşlar: Vestfalya Sonrası Süreçte Küresel Sivil Toplum*, (Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, 2005), s.11-34.

Semipalatinsk", Kazakistan'ın bağımsızlık sürecinde de halkın harekete geçirilmesi ve milli kimliğin oluşturulmasında önemli rol oynamıştır. Bağımsızlıkla birlikte devlet başkanı olan, eski Kazakistan Komünist Partisi Birinci Sekreteri Nursultan Nazarbayev'in iktidarının ilk yıllarında demokratikleşmeye önem vermesi ülkede STK'ların yayılmasına uygun zemin hazırlamıştır.²

Bağımsızlıktan bu yana geçen 14 yıllık süre sonunda, günümüzde Kazakistan'da 5000 civarında kayıtlı sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Çevreden sağlığa, eğitimden kültüre, gençlikten kadın örgütlenmelerine otuz farklı alanda faaliyet gösteren bu örgütlerde 50.000'e yakın kişi çalışmakta, bir milyondan fazla kişi de bu örgütlerin sunduğu hizmetlerden yararlanmaktadır. Bu kuruluşlardan çoğu, özellikle başta ABD'nin resmi devlet kuruluşu niteliğindeki USAID olmak üzere, Batılı donörlerin fonlarıyla faaliyet gösteren yabancı ve yerel STK'lardır. Kazakistan'daki STK'ların %90'ı, 200'den fazla Batılı fonların ve donör kuruluşların mali destek sağladığı girişimlerdir.³

Orta Asya bölgesinde stratejik konumunun yanı sıra, Rusya'dan sonra en zengin petrol yataklarına sahip ikinci eski Sovyet cumhuriyeti olması, başta ABD olmak üzere bir çok ülkenin dikkatini Kazakistan üzerinde odaklandırmasına neden olmuştur. Kazakistan ve genel olarak Orta Asya bölgesinde siyasi ve ekonomik nüfuz kurmak için Rusya, Çin ve İran gibi ülkelerle rekabet eden ABD, daha çok Chevron, Amaco, Exxon gibi Amerikan enerji şirketleri ve bunların finanse ettikleri STK'lar vasıtasıyla bölgeye yerleşmiştir. Temel fonksiyonu dış politika öncelikleri doğrultusunda STK faaliyetlerinin koordinasyonu olan USAID, tüm Orta Asya cumhuriyetlerinde olduğu gibi bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Kazakistan'da da çalışmalarına başlamıştır.

STK faaliyetleri açısından Kazakistan'da etkin olan bir diğer ülke Rusya Federasyonu'dur. Bu durum daha çok Kazakistan'ın demografik ve ekonomik yapısından kaynaklanmaktadır. Sovyet sisteminin mirası olarak Kazakistan, ekonomik açıdan Rusya ile aşırı derecede karşılıklı bağımlılığa sahiptir. Kazakistan nüfusunun %30'unu ise, Ruslar oluşturmaktadır. Kazakistan'da yaşayan Ruslar STK türü örgütlenmeye giderek haklarını savunmaktadırlar. Rusya yönetimi ise "beşinci kol" olarak kullandığı soydaşlarının bu faaliyetlerine destek vermektedir. Rusya Federasyonu Devlet DUMA'sında "Soydaşlar Komisyonu" bulunmaktadır ve Kazakistan'da yaşayan Rusların kurdukları örgütlerin temsilcilerinden bazıları bu komisyonda yer almaktadır. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Putin, 10 Ekim

² Pauline Jones Luong & Erika Weinthal, "The NGO Paradox: Democratic Goals and Non-democratic Outcomes in Kazakhstan", *Europe-Asia Studies*, Cilt:51, Sayı:7, 1999, s.1269.

³ Aleksandr Rojkov, "Kamu Do Vsevo Yest Delo", *Argumenti i Faktı Kazahstan*, (http://www.aif.kz/article_id=2552) (11.09.2005)

2000'de Kazakistan'a yaptığı resmi ziyaret sırasında, Rus örgütlerinin önde gelenlerinden 16 kişi ile görüşmüştür. Tüm bu sıkı bağlar Rusya'nın Kazakistan'la ilişkilerinde bu örgütleri bir baskı unsuru olarak kullanabileceğini ispatlamaktadır.

Avrupa Birliği de STK'lar vasıtasıyla Orta Asya'nın genelinde ve Kazakistan'da etkinlik kurmuştur. AB, yürürlüğe koyduğu TACIS, TRACECA ve INOGATE gibi programlar çerçevesinde Kazakistan'daki STK'lara fon sağlamıştır. 1992'den bu yana Orta Asya ülkelerine, çoğulcu demokrasi ve pazar ekonomisine yönelik dönüşümde yardımcı amaçlayan TACIS programı çerçevesinde 366 Milyon Euro ve diğer AB projeleri dahil toplam 944 Milyon Euro yardım yapılmıştır. Bu yardımlar daha çok yapısal ve kurumsal reformlar, özel sektörün desteklenmesi, tarım ve altyapı reformları ve çevre konularında yoğunlaşmıştır.⁴

Türkiye, İran, Pakistan ve Suudi Arabistan gibi ülkeler, nüfusunun yarısından çoğu Müslüman olan Kazakistan'a ortak payda olan İslam kanalıyla girmişlerdir. Ancak, 1998'den itibaren Orta Asya'da İslami muhalefetin güç gösterilerinde bulunmaya başlamasıyla Kazakistan'da da dini kuruluşlar konusunda hassasiyet artmıştır. Kazakistan'la ırk, dil ve kültür ortaklığı bulunan Türkiye, bu ülkeyle olan ticari bağlarını da kullanmak suretiyle dış politikasının sivil ayağı olarak STK'lar vasıtasıyla Kazakistan'da etkinlik kurabilmek için önemli potansiyele sahiptir.

Bu çalışmada genel olarak, ABD ve Rusya'nın Kazakistan'daki STK faaliyetleri üzerinde durularak, STK'ların Kazakistan'ın iç ve dış politikasındaki ağırlığı ortaya konmaya çalışılacaktır. Çalışmanın temel tezi, tüm eski Sovyet cumhuriyetlerinde devam eden sürece paralel olarak, STK'ların Kazakistan'da da muhtemel bir halk hareketine vasıta olabileceğidir. Hem Avrasya coğrafyasındaki jeopolitik önemi hem de Amerikan ve Rus STK'larının en faal olduğu Orta Asya ülkesi olması dolayısıyla inceleme konusu olarak Kazakistan seçilmiştir.

1. Kazakistan'da STK Faaliyetlerinin Sektörel Dağılımı

Mart 2001 itibarıyla Kazakistan'daki STK'ların sektörel dağılımı şu şekildedir:⁵ Kadın örgütleri: %13.3, Sağlık kuruluşları: %13.1, Kültür, sanat ve bilim örgütleri: %12.5, Engelli çocukların rehabilitasyonuna yönelik örgütler: %3, Sakatlar derneği: %4.4, Millî ve kültürel merkezler: %2.7, Çocuk ve gençlik örgütleri: %13.6, Sosyal koruma örgütleri: %6.8, Sosyal girişimleri destekleme örgütleri: %6, Hakların korunmasına ilişkin örgütler: %7.6, Çevre örgütleri: %15, Çok yönlü örgütler: %2.⁶

⁴ *Strategy Paper 2002-2006& Indicative Programme 2002-2004 for Central Asia*, 30 Ekim 2002, s.12. (http://www.europa.eu.int/comm/external-relations/ceeca/rsp2/02_06_en.pdf) (21.10.2005)

⁵ (<http://www.kazakhstan-gateway.kz/society/STKs.htm>) (12.02.2006)

⁶ (<http://www.kazakhstan-gateway.kz/society/STKs.htm>) (12.02.2006)

Kazakistan'daki STK'ların %60-70'i, ülkenin ticari merkezi olan eski başkent Almatı ve etrafında yoğunlaşmış durumdadır. Orta Asya bölgesinin geneline yönelik faaliyet gösteren büyük çaptaki yabancı kuruluşların birçoğunun merkezi de Almatı'da bulunmaktadır. Petrol yataklarının bulunduğu Hazar kıyılarında ve Batı Kazakistan'da 500 kadar STK faaliyet göstermektedir. Ülkenin kuzeyinde ve Almatı'da yoğun olarak bulunan Rusların ise Rusya sınırına yakın Petropavlosk ve Pavlodar gibi şehirlerde örgütleri bulunmaktadır. Ülkenin diğer bölgelerinde ise STK'lar ya hiç yoktur ya da çok zayıftır. Bu sorunu gidermek için USAID'in akredite ettiği "Counterpart International" STK Kaynak Merkezleri/ NGO Resource Centers açmaktadır.⁷

Çalışmanın girişinde de belirtildiği üzere, Kazakistan'da Batılı donörlerin kaynak sağladığı STK'lar sektöre hakimdir. STK'ların %90'ı, sayıları 200'ü bulan ABD'li ve diğer Batılı fon ve donör örgütlerden aldıkları paralarla faaliyet göstermektedirler. Bunun tabii bir sonucu olarak Kazakistan'da STK'ların faaliyet alanlarını da yabancı donörlerin çıkarları ve önceliği belirlemektedir. Örneğin, 1997'e kadar fonlar nükleer silahların önlenmesi ve Aral Denizi'nin doğurduğu sorunlarla ilgiliyken, 1998'den itibaren Hazar çevresiyle ilgili projeler artış göstermiştir. 11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen New York'taki terörist saldırılardan sonra, ABD'nin Taliban rejimini ortadan kaldırmak için Afganistan'da başlattığı askeri operasyonlar sırasında verdikleri destekten dolayı, Orta Asya ülkelerine yapılan yardımlarda artış görülmüştür. Yaklaşan parlamento ve devlet başkanlığı seçimleri söz konusu olduğunda ise, fonlar daha çok demokratikleşme programlarına aktarılmıştır. (Bkz. Tablo 1,2,3)

"Orta Asya İçin USAID Yardım Stratejisi 2001-2005" başlıklı belgede, ABD hükümeti ile ABD'li yatırımcılar arasında yüksek düzeyde kamu-özel ortaklığı olan Atyrau Bölgesel İnisiyatifi'nin önemine dikkat çekilmektedir. Bu girişim, kağıt üzerinde küçük işletmelerin gelişmesinin önündeki engelleri kaldırmaya ve Atyrau Oblastı'nda iş sahası yaratmaya yöneliktir.⁸ Ancak Aleksandr Subbotin, makalesinde, ABD'nin 2003 yazından itibaren Hazar'ın kıyısındaki Kazakistan'ın petrol başkenti Atyrau'da ortak askeri üs inşaatını finanse ettiğini yazmaktadır.⁹ Bu bilginin doğruluğu konusunda sağlıklı bilgi elde edilememiştir. Ancak ABD'nin desteği ile Kazakistan, 2003 yılı başlarından itibaren Hazar Deniz filosu

⁷ Kazakistan'ın STK haritası için bkz. (<http://www.cango.net.db/kz>) (16.10.2005)

⁸ *USAID's Assistance Strategy for Central Asia 2001-2005*, USAID Regional Mission for Central Asia, Temmuz 2000, s.7, (<http://www.usaid.gov/locations/europe-eurasia/car/PDABS400.pdf>) (12.10.2004)

⁹ Aleksandr Subbotin, "Perspektivı Revolyutsii v Kazahstane" Agenstvo Politiceskih Novostey, 19 Mayıs 2005, (http://www.apn.ru/?chapter_name=print_advert&data_id=495&do=view_single) (09.11.2005)

oluşturmaya başlamıştır. Atyrau şehrine yakın Eraliyev kasabasında, ABD tarafından bir askeri liman inşa edilmiştir. ABD'nin bölgedeki yatırımlarını güvence altına almaya yönelik attığı bu adımlar, Atyrau Oblastı'na daha fazla kaynak aktarılmasının başka nedenleri olduğu ortaya koymaktadır.

2. USAID'in Avrasya Stratejisi İçerisinde Orta Asya ve Kazakistan

Dış ekonomik yardımlar, ulusal çıkarları doğrultusunda, ABD'nin demokrasi ve serbest pazarın yayılması için kullanıldığı önemli bir araçtır. USAID ise, ABD'nin gelişmekte olan ülkelere yönelik dış ekonomik yardımdan sorumlu Dışişleri Bakanlığı ile birlikte çalışan, bu konuda öncü bir devlet kurumudur. USAID çalıştığı ülkelerde "stratejik hedefler" belirler ve bu hedefler doğrultusunda ortaklarına kaynak sağlar. Dışişleri Bakanlığı'nın rehberliğinde çalışan USAID'in 2005 bütçesi 3.9 milyar dolardır.¹⁰

Demokrasinin desteklenmesi, son yirmi yıldır Amerikan dış politikası ve dış yardım politikası içerisinde kurumsal bir nitelik kazanmıştır. Bush yönetimi ise, 2002 yılında hem fakirliğin azaltılması hem de demokrasinin desteklenmesi hedefi doğrultusunda "Millenium Challenge Account" adı altında yeni bir yardım fonu oluşturmuştur. Bush'un gelişmekte olan dünyada, demokrasinin desteklenmesi için önemli bir araç olarak tanımladığı bu fonun, 2006 yılında 5 milyar dolara çıkarılması hedeflenmektedir.¹¹

ABD, Orta Asya'daki siyasi ve ekonomik hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla ekonomik yardımları ve STK'ları sık sık başvurduğu bir araç olarak kullanmaktadır. 1 Nisan 1992 tarihinde Özgürlüğü Destekleme Yasası'nın (Freedom Support Act) yürürlüğe girmesiyle ABD, USAID kanalıyla eski Sovyet cumhuriyetlerine yardımlara başlayarak, Kazakistan'da da sivil toplum örgütleri ağı oluşturma sürecine girmiştir. Bu çerçevede enerji etkinliği, pazar reformu, çevre, sağlık, özel sektörün güçlendirilmesi, gıda, demokratik reformlar, konut sektörü reformları, mali reformlar, öğrenci-memur mübadelesi, çeşitli eğitim hizmetleri gibi alanlarda STK'lara kaynak sağlanarak maddi yardımlarda bulunulmuştur.¹²

¹⁰ Federal bütçenin %1'inden daha azı bir orana denk gelen bu rakam önemli amaçların gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Bkz. (http://www.usaid.kz/page.php?page=article-15&from_t=) (12.10.2005)

¹¹ Thomas Carothers, "Promoting Democracy and Fighting Terror", *Foreign Affairs*, Ocak-Şubat 2003. Millenium Challenge Account hakkında daha fazla bilgi için bkz. (http://www.mca.gov/about_us/overview/index.shtml)

¹² Bu kapsamda beş Orta Asya cumhuriyeti için 1999 sonu itibariyle harcanan para miktarı 632.03 milyon dolardı. En fazla yardım alan ülkeler sıralandığında Kazakistan 311.57 milyon dolarla ilk sırada geliyordu. Özgürlüğü Destekleme Yasası kapsamına girmeyen ABD Savunma Bakanlığı, Tarım Bakanlığı, Enerji Bakanlığı gibi bakanlıklar kanalıyla verilen yardımlarda da 1999 yılı itibariyle 230.24

Özgürlüğü Destekleme Yasası'nın yürürlüğe girdiği 1992 yılından 2004 yılına kadar geçen 12 yılda, 12 eski Sovyet cumhuriyetine yılda ortalama 2 milyar dolar olmak üzere toplam 26 milyar dolar yardım yapılmıştır. Eski Sovyet cumhuriyetlerine yönelik Amerikan yardımları, üç temel hedefi gerçekleştirmeye yönelik olmuştur: Otoriter yönetimlerden demokrasiye geçiş; Serbest pazar ekonomisine geçiş; Nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların yayılmasının önlenerek güvenliğin sağlanması. Son dönemde ise, "terörle savaşta destek" dördüncü hedef olarak ortaya çıkmıştır.¹³

USAID'in internet sitesinde yer alan Kazakistan Ülke Profilinde, ABD'nin Kazakistan'daki temel ulusal çıkarları ve USAID'in stratejik hedeflerinin dört husus üzerine bina edildiği belirtilmektedir. Bunlar: 1- Teröre karşı global savaşta Kazakistan Hükümeti'nin taahhütleri, 2- "Tehdidin Azaltılması İçin ABD-Kazakistan İşbirliği Anlaşması" çerçevesinde nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, 3- Demokratik yönetimin, açık pazarın, Amerikan şirketleri için uygun yatırım ortamının ve Kazakistan'ın dünya ticaret sistemine entegrasyonunun desteklenmesi, 4- Uyuşturucu ile mücadelenin desteklenmesi.¹⁴

USAID'in internet sitesinde yer alan bilgilere göre: "ABD, uluslararası terörizmle mücadele, pazarların açılması ve AIDS ve insan ticareti gibi sınır aşan konularda Avrasya ülkeleriyle işbirliği arayışı içindedir. Avrasya'da bölgesel istikrarın inşası USAID'in bu bölgeye girişinin temel ilkesidir. Orta Asya ve Kafkasya ülkeleri, terörizme karşı küresel savaşta ABD'nin müttefikleridir ve iç istikrarları, ekonomik büyümeleri ve demokratik gelişimleri için 2005'te de önemli miktarda kaynak elde etmeye devam edeceklerdir. Bu ülkelerin bağımsızlıklarının ve dönüşümlerinin desteklenmesi, Rusya'nın Atlantik dünyası ile artan ilişkilerini kuvvetlendireceği gibi petrol ve gaz rezervlerinin zengin olduğu bu bölgede ABD için ekonomik fırsatlar yaratacaktır. Avrasya genelinde Rusya ve Ukrayna'ya ayrılan fonlar değişik nedenlerle azalırken, Orta Asya ülkelerine ayrılan fonlar terörizmle savaşa

milyon dolarla Kazakistan en fazla paya sahip ikinci ülkeydi. Dünya Bankası, Uluslararası Kalkınma Fonu ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın Orta Asya ülkelerine sağladığı kredilerden de 1999 yılı itibarıyla 1 milyar 679 milyon dolar ile en fazla kullanan Kazakistan'dı. Bkz. Çağrı Erhan, "ABD'nin Orta Asya Politikaları ve 11 Eylül", Mustafa Aydın (Der.), *Küresel Politikada Orta Asya*, (Ankara: Nobel, 2005), s.28-30. 2000 yılından sonraki yardımlar için bkz. Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3.

¹³ Curt Tarnoff, *U.S. Assistance to the Former Soviet Union*, CRS Report for Congress, 14 Temmuz 2005.

¹⁴ *Country Profile: Kazakhstan*, (http://www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/pdfs/kazprofile.pdf) (12.11.2005)

verdikleri destekten dolayı artmıştır. ABD'nin dış politika öncelikleri, USAID'in bölgedeki fon seviyesini ve politikasını belirlemektedir."¹⁵

USAID'in Avrupa-Avrasya Stratejisi hem bölgesel hem de ikili ilişkiler açısından üç temel sahada odaklanmaktadır: Ekonomik yeniden yapılanma ve büyüme; Demokrasi; Dönüşümün toplumsal yönleri. Orta Asya'nın Müslüman ülkeleri söz konusu olduğunda ise, Müslüman ve Batı toplumları arasında giderek artan ayrışmanın azaltılması hedeflenmektedir. Avrupa-Avrasya Stratejisi, başarılı siyasi ve ekonomik reformları destekleyerek siyasi ve radikal İslamın aşılmasını hedeflemektedir.

Kazakistan, terörizme karşı yürütülen küresel savaşta verdiği destek, zengin doğalgaz ve petrol rezervleri, büyüklüğü ve stratejik konumu, uyuşturucu ve nükleer silah kaçakçılığı açısından kaynak ve transit yol olması dolayısıyla Amerikan milli güvenlik ve dış politikası açısından önem taşımaktadır. 1992'den itibaren USAID ve diğer kanallarla ABD'nin yaptığı yardım miktarları incelendiğinde, Orta Asya ülkeleri içerisinde Kazakistan'ın ayrıcalıklı yeri hemen göze çarpmaktadır. (Tablo 1,2,3) USAID, tüm Orta Asya ülkelerinde olduğu gibi Kazakistan'da da Amerikan Büyükelçiliği bünyesinde çalışmaktadır. Ancak, 2006 yılında ABD Büyükelçiliği ülkenin yeni başkenti Astana'ya taşınacak, bölgesel USAID bürosu ise Almatı'da kalmaya devam edecektir.¹⁶

1992-2005 yılları arasında, ABD'nin USAID kanalıyla Kazakistan'a yaptığı yardımların miktarı 500 milyon dolara yaklaşmaktadır. USAID yardımlarından en büyük payı özelleştirmenin özendirilmesi, mali politikaların geliştirilmesi, bankacılık sektörünün güçlendirilmesi, borsanın kurulması gibi ekonomik reformlar almıştır. USAID, kendine bağlı kuruluşlar üzerinden her yıl ortalama 1500 Kazak vatandaşını iş ve finans, demokratik reform ve temel sağlık konularında eğitmektedir.

2005 mali yılında FSA (Özgürlüğü Destekleme Yasası) kaynaklarından toplam 26.7 milyon dolar, USAID kaynaklarından ise 21.5 milyon dolar Kazakistan için ayrılmıştır.¹⁷ Bu kaynaklar ağırlıklı olarak ülkenin ekonomik reformlarının desteklenmesi; demokrasi ve medya ve sağlık alanlarında kullanılmıştır. Ekonomik alanda USAID orta ve küçük ölçekli işletmelerin desteklenmesine önem vermektedir. USAID demokrasi stratejisi ise, demokratik kültürün inşası üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu amaçla altı konuya ağırlık verilmektedir: 1) Sivil toplum

¹⁵ *USAID's Assistance Strategy for Central Asia 2001-2005*, USAID Regional Mission for Central Asia, Temmuz 2000, s.7, (<http://www.usaid.gov/locations/europe-eurasia/car/PDABS400.pdf>) (12.10.2005)

¹⁶ (http://www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/car/kzpage.html) (21.11.2005)

¹⁷ *Country Profile: Kazakhstan*, (http://www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/pdfs/kazprofile.pdf) (12.11.2005)

örgütleri 2) Bağımsız medya 3) Demokratik değerleri güçlendirecek müfredat dışı faaliyetler dahil vatandaşlık ve demokrasi eğitimi, 4) Hukuki etik ve eğitim 5) Yerel yönetim şeffaflığını ve açıklığı geliştirmek 6) Demokratik siyasi partileri ve demokrasiye bağlı diğer kuruluşları desteklemek. Bu konularda faaliyet gösteren USAID'e bağlı başlıca STK'lar arasında Counterpart, National Democratic Institute, Internews ve Adil Söz, Soros, Urban Institute yer almaktadır.¹⁸

Yukarda sıralanan STK'lara fon desteği sağlarken USAID, Avrupa Kalkınma ve İmar Bankası (EBRD), AB TACIS (BDT ülkelerine Teknik Yardım Programı), Dünya Bankası, The Soros Foundation/Open Society Institute (Soros/OSI), Alman Hükümeti, BM Kalkınma Programı (UNDP), İsrail Hükümeti, İsviçre Hükümeti, Asya Kalkınma Bankası, Kanada Kalkınma Ajansı gibi donörlerin da yardımını almaktadır.

İç politikaya etkileri açısından demokrasi ve medya konusunda yapılan yardımlar önem kazanmaktadır. Demokrasi ve Medya konusunda USAID'in 2003 yılı programı ve bu program çerçevesinde yapılanlar şu şekildedir.

Siyasi süreç ve kurumlar (1.700.000 dolar, FSA): USAID, siyasi partilerin, hareketlerin ve bağımsız adayların oy toplama ve örgüt becerisinin güçlendirilmesi için yardım etmiştir. USAID'in başlattığı Yerel İdare İnisiyatifi; düşünce kuruluşlarını, meslek kuruluşlarını, yerel meclisleri ve ademi merkeziyeti savunan diğer kuruluşları desteklemiştir. Yargı Reformu Programı ile yargıçların eğitimi öngörülmüştür. USAID, işkence konusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi için insan hakları örgütlerine desteğini artırmıştır. USAID'in hukuk reform programı, hukuk eğitimi ve etik üzerinde odaklanmaktadır. ABA/CEELI, Urban Institute ve NDI temel uygulayıcı ortak kuruluşlardır. Diğer ortaklar ise niteliklerine göre tespit edilmektedir.

Sivil Toplum (2.001.000 dolar, FSA): USAID STK'lara eğitim, teknik destek, enformasyon, bilgi ağı ve uzman desteği sağlayan yedi sivil toplum destek merkezine yardımını sürdürmüştür. Bağışlar taşra toplum kalkınması, milli destek ve kurumsal kalkınmayı desteklemek için verilmiştir. Katılımcılara ve STK'lara stratejik planlama eğitimi sağlanmıştır. Counterpart, ICNL ve NDI temel uygulama ortaklarıdır.

Medya ve Enformasyon (2.049.000 dolar, FSA): USAID, 18 hükümet dışı televizyon kanalının kalitesinin artırılması, mali istikrarının sağlanması ve yayım bağımsızlığı için destek sağlamıştır. Bağımsız kanalları ve Kazak dilinde yerel programlar hazırlayan yapımcı şirketleri güçlendirmeye yönelik bir yapım fonu (production fund) kurulmuştur. USAID, kadın ticaretiyle mücadele için Hükümete

¹⁸ Faaliyet gösterdiği sahalara göre USAID'in kaynak sağladığı STK ortakları için bkz. Ek 2.

tavsiyelerde bulunmuş ve karşı kampanyalar düzenleyerek toplumu bilinçlendirmiştir. USAID, anaokullarından orta dereceli okullara kadar hoşgörü ve demokratik idealleri destekleyici eğitim metotları reformunu desteklemiştir. Internews, International Center for Journalists, Soros Foundation temel uygulayıcı ortaklardır.

Bu programın başarıyla uygulanarak tespit edilen hedeflere ulaşıldığı açıklanmaktadır: “*USAID, siyasi partilere ve kentli katılımcılara ek destek dahil demokratik katılımcılara desteği artıracak ilave fonları hızla devreye soktu. USAID yardımı alan yerel bağımsız kanal RİKA TV, ülkede tüm bölgesel kanallar arasında en iyisi seçildi. USAID, Radyo-TV Yayıncıları Milli Demeği'ne yardım etti. Bilgiye ulaşılabilirliği artırmak için 23.980 öğrencinin USAID'in eğitim kurslarına, 733 öğrencinin demokrasi yaz kampı ve yerel yönetimler günleri gibi özel etkinliklere katılımı sağlandı. 350 okulda 11nci ve 12nci sınıflarda USAID fonlu vatandaşlık kitapları kullanıldı. 81.000'in üzerinde öğrenci, daha demokratik eğitim metotları geliştirmek için hazırlanan özel programlara katıldı. USAID rüşvete karşı bilinçlendirmek için üniversite düzeyinde kurslar düzenledi. USAID, Sovyet tarzı gençlik yasa tasarısına karşı faaliyet gösteren Kazakistan Gençlik Enformasyon Servisi'ne (YISK) destek sağladı. YISK üyeleri, muhalefet ve hükümet yanlısı üyeler tarafından kabul edildiler ve meclis çalışmalarına katıldılar. USAID'in desteklediği Bağımsız Gözlemciler Ağı, mesken reformu için sivil destek kampanyası yürütmektedir. Mesken yasasının değiştirilmesi için 42.000 imza toplamıştır.*”

2004 yılında ise, demokrasinin geliştirilmesi programı çerçevesinde Kazakistan'a 10.6 milyon dolar yardım yapılmıştır. USAID kaynakları, 2004 yılındaki parlamento seçimleri ve Aralık 2005'deki başkanlık seçimleri göz önünde bulundurularak demokrasinin geliştirilmesi konusunda yoğunlaşmıştır. 2004 mali yılında USAID, Kazakistan'ın insan hakları örgütlerine olan desteğini daha da genişletmiştir.

3. Kazakistan'da Yaşayan Rusların Kurduğu STK'lar ve Faaliyetleri

2003 yılı rakamlarına göre 16,763,795 olarak tahmin edilen Kazakistan nüfusunun %30'unu Rus kökenliler, %55'ini Kazaklar oluşturmaktadır. 5 milyon civarındaki Ruslar eski başkent Almatı ve ülkenin kuzeyinde Rusya sınırına yakın Petropavlovsk ve Pavlodar gibi şehirlerde yaşamaktadırlar.

Kazakistan'ın bağımsızlığının ilk yıllarında, ülkedeki Rus nüfus daha fazla idi. SSCB'de yapılan 1989 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, ülkede toplam Kazak nüfusu %40,1 iken, Rus nüfusu %37 oranındaydı. Ukraynalılarla birlikte toplam Slav nüfusu Kazak nüfusunun üzerindedir. Bu nedenle demografik yapısı

Kazakistan için en ciddi güvenlik tehdidini oluşturmaktaydı. Kasım 1999'da Kazakistan'ın kuzeydoğusundaki Ust-Kamenogorsk şehrinde ayrılıkçı Rusların yerel yönetimi devirerek Rusya ile birleşme girişimi bu tehdidin boyutlarını ortaya koymuştur. Bu olayla ilgili olarak 12'si Rus vatandaşı olmak üzere 22 Rus tutuklanmıştır.¹⁹

Bağımsızlığı müteakip, Kazakistan'ın demografik yapısı önemli bir değişim geçirmiştir.²⁰ Kazakistan'da yaşayan bir milyona yakın Alman ile Ukrain ve Ruslar ülkeden göç etmeye başlamıştır. Kazakistan'daki Rusya Federasyonu Büyükelçiliği'nin verilerine göre 2000 yılında 109 bin Rus, 2001 yılında 100 binin üstünde Rus Kazakistan'ı terk etmiştir. 1993'ten bu yana Kazakistan'ı terk eden Rusların sayısı yaklaşık 1.4 milyondur.²¹ Bu süreç sonunda ve Kazak nüfusunun da artması ile günümüzde Kazaklar ülke nüfusunun %55'ini oluşturmaktadır. Kazak nüfusunun kuzeye yerleşmesini teşvik eden politikalar ve devam eden Rus göçleri sonucu ülkenin bölünmesi tehdidi büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.²²

Öte yandan, eski Sovyet cumhuriyetlerindeki Rus örgütlenmeleri içerisinde Kazakistan farklı bir özelliğe sahiptir. Kazakistan'da çeşitli Rus STK'ları tek bir yapı altında birleşmiştir. "Rus-Slav ve Kazak Örgütleri Derneği" adındaki kurum, Kazakistan'daki Rus STK'larının %95'ini kendi çatısı altında birleştirmektedir. Enformasyon ve Araştırma Merkezi Russkiy Obozrevatel (Rus Gözlemci) Başkanı Fyedor Miroglov'a göre, Rus örgütlerinin geri kalan %5'i ise ya demokrat ya da iktidarın kuklası olduğu için buraya kabul edilmemiştir. Miroglov, bu birlik sayesinde diğer cumhuriyetlerden farklı olarak Kazakistan'daki Rus örgütleri arasında çatışma ya da eğilim farklılığı olmadığını, çalışmaların koordineli bir şekilde yürütüldüğünü söylemektedir. Miroglov, Rusya Federasyonu devlet ve toplum kurumlarının Kazakistan'daki örgütlerle aktif bir şekilde işbirliği yaptığını belirterek, Rusya Devlet Başkanı'nın sadece Kazakistan'da soydaşlarıyla görüşmesini elde edilen başarının somut bir göstergesi olarak sunmaktadır.²³

10 Ekim 2000'de Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Kazakistan'ı ziyareti sırasında Kazakistan'daki soydaşlarının ileri gelenleriyle doğrudan bir görüşme

¹⁹ Rusya bu olaya ılımlı bir reaksiyon göstermiştir. Öte yandan İzvestia gazetesi olayı Kazak makamlarının provakasyonu olarak nitelendirmiştir. Martha Brill Olcott, *Kazakistan:Ne Proydenniy Put*, (Moskova: Moskovsky Sentr Karneгии, 2003), s.100-101.

²⁰ 1989-1999 yılları arası Kazakistan'ın nüfus yapısında meydana gelen değişikliği gösteren bir tablo için bknz. Martha Brill Olcott, *Kazakistan:Ne Proydenniy Put*, (Moskova: Moskovsky Sentr Karneгии, 2003), s.283

²¹ (<http://www.gazeta.kz/art.asp?aid=12282>) (20.10.2005)

²² Jim Nichol, *Central Asia's Security: Issues and Implications for U.S. Interests*, CRS Reports for Congress, 7 Ocak 2005, (<http://www.fas.org/man/crs/PL30294.pdf>) (21.10.2005)

²³ Fyedor Miroglov, *Zavtra*, N 23, 05 Haziran 2001, s.6.

gerçekleştirmiştir. Kazakistan yönetimi bu görüşme talebine şüpheyle yaklaşarak, Kazakistan Halkları Asamblesi'nden kendisine yakın kişileri dahil etmeye çalışmıştır. Ancak Putin, en saygın Rus toplumsal örgütlerinin yöneticileri ile buluşmakta ısrar etmiştir. Astana'daki Intercontinental Otel'de gerçekleştirilen görüşmeye önde gelen Rus STK'larından 16 kişi davet edilmiştir.²⁴

Miroglov, Putin'in Kazakistan'daki Rus toplumunun önde gelenleriyle görüşmesinden sonra, Kazak yönetiminin Kazakistan'da yaşayan Ruslar üzerindeki baskısının azaldığını söylemektedir. Miroglov'un ifadesiyle: "Bu gelişmeden sonra yerel işbirlikçiler ve Soros'un çocukları karga gibi üstümüze üşüştiler. Rusya'nın soydaşlarına yardıma başlayacağı beklentisi ve kendilerinin de bundan pay alabileceği düşüncesiyle kurduğumuz derneğin işlerine ve yapısına girmeye çalıştılar. Geri çevrilince bu defa yerel basında aleyhimize karalama kampanyası başlattılar. Üzerimize vergi müfettişlerini saldırdılar. Ayrıca işbirlikçiler, Rusya'nın sadece "Rus Partisi"ne yardım etmesi, diğerleriyle işbirliğinden kaçınması gerektiği propagandası yapmaya başladılar."²⁵

4. Kazakistan'da STK Faaliyetlerinin Yasal Zemini

Kazakistan'da STK faaliyetlerini 1996 tarihli "Dernekler Yasası" ve 2001 tarihli "Kar Amacı Gütmeyen Örgütler Yasası" düzenlemektedir. Yasalar, STK'ların Adalet Bakanlığı'na kaydını öngörmektedir. Aksi takdirde illegal STK faaliyetleri

²⁴ Putin'le görüşmeye davet edilen Rus temsilciler şunlardır:

Gennady Belyakov, ARSK (Rus, Slav, Kozak Örgütleri Demeği) Başkanı, III. DUMA'da Soydaşlar Komisyonu üyeliği yapmıştır.

Yuriy Bunakov, Kazakistan Rus Toplumu Örgütü Başkanı, I. ve II. DUMA'da Soydaşlar Komisyonu üyeliği yapmıştır.

Vladimir Bobrov, Almatı'daki İnkommebel/ İnkomm mobilya şirketinin başkanı.

Sergey Boldin, ekümen Astana'daki Konstantin-Eleni Kafedral'nin Papazı.

Ludmila Dementeva, "Svetoç" un Direktörü.

Aleksandr Demidov, Astana Şehir Meclisi Sekreteri.

Tatyana Kalinina, Almatı Rus Milli-Kültür Merkezi Başkanı.

Tatyana Kuzina, Pavlodar Slav Kültür Merkezi Başkanı

Viktor Mihaylov, Slav hareketi LAD'ın Başkanı

İvan Mihaylovskiy, Stepnovo Kraya Kozak'ları Birliği Başkanı

Vladimir Ovsyannikov, Semireçya Kozakları Birliği Başkanı

Olga Sarmanova, Rus Okulları Öğretmenleri Kazakistan Demeği Başkanı. II. DUMA'da Soydaşlar Komisyonu üyesi.

Mihail Trofimoviç Te, "Svetoç"un Başkan Yardımcısı

Boris Stıbin, Almatı'daki Rus Birliği Başkanı

Aleksandr Şuşannikov, LAD'ın Batı Kazakistan Şubesi Başkanı II. Ve III. DUMA'da Komisyon üyesi

İvan Şegolihin, yazar, Kazakistan Meclisi'nde Senatör

²⁵ Fyedor Miroglov, *Zavtra*, N 23, 05 Haziran 2001, s.6

için ağır müeyyideler söz konusudur; ancak ülkede birçok STK illegal olarak faaliyet göstermekte, onlara karşı da hiçbir yaptırım uygulanmamaktadır.

Kazakistan yasalarına göre, STK'lar herhangi bir siyasi faaliyete karıştıklarında kapatılırlar. Ancak bugüne kadar böyle bir olay yaşanmamıştır. Sadece, 1999'da cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde adaylık başvurusunda bulunan Ekejan Kajegeldin'in başvurusu, kayıtlı olmayan, dolayısıyla illegal sayılan, derneklerden birinin faaliyetlerine katıldığı için kabul edilmemiştir.²⁶

Kazakistan, 10 Aralık 1999'da önemli bir STK vergi reformu gerçekleştirmiştir. Yeni vergi yasası, STK'ların donörlerden sağladığı gelirleri ve çalışanlarının maaşlarını vergiden muaf tutmaktadır. Ancak yeni vergi kanununun STK'lar için sağladığı ayrıcalıkların kullanımı zordur. Ayrıca vergi düzenlemeleri açık nitelikli olmadığı için bölgeden bölgeye ve müfettişten müfettişe farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Düzenlemelerdeki belirsizlikler hükümet organlarında rüşveti yaygınlaştırmaktadır.

Yasalar, STK'ların hiçbir şekilde ticari faaliyette bulunmasına imkan sağlamamakta, STK'ların sadece bağışlardan faydalanabileceğine işaret etmektedir. Ancak, bağışın niteliğine ilişkin hiçbir tanımlama yapılmamış olduğundan bu imkan da kullanılamamaktadır. Bağışları vergiden düşürerek işletmeleri bu yöne sevk edecek bir yasal düzenleme mevcut değildir. Bu nedenlerle Kazak STK'ları yabancı donörlere bağımlı olarak çalışmaktadır. Adalet Bakanlığı, yeni bir bağış düzenlemesi yapmak için USAID ve onun akredite ettiği bazı kuruluşlardan yardım istemiştir. Kazakistan'da STK'lara ilişkin yaşanan zorluklar, üçüncü sektöre ilişkin gelişmekte olan ülkelerde karşılaşılan temel sorundur.

STK'lar için en önemli mesele kendi kendilerini idame ettirebilmeleri meselesidir. ICNL'nin (International Center for Not-for-Profit Law) Orta Asya Bölge Yöneticisi Richard Remias'a göre, Kazakistan'da STK'ların kendi kendilerini idame ettirebilmeleriyle ilgili en büyük problem mevcut yasal çerçevedir. Bu yasal çerçeve STK sektörünün gelişmesini desteklemek bir yana, aksine büyümelerini engellemektedir. Son dönemde atılan olumlu adımlara rağmen mevcut yasalar STK'ların gelişmesinin önündeki en temel engellerden biridir. STK'lar için Orta

²⁶ Ekejan Kajegeldin Kazakistan'daki en güçlü siyasi isimlerden biridir. Kajegeldin, Ekim 1998'de devlet başkanlığına adaylığını koymuş, ancak Merkezi Seçim Komisyonu, Kazakistan kanunlarına göre kayıt yaptırmamış bir demeğe üyeliğinden dolayı başvurusunu geçersiz saymıştır. Bunun üzerine Kazakistan Cumhuriyetçi Halkçı Parti'yi kuran Kajegeldin, siyasi mücadeleyi bu şekilde devam ettirmektedir. Kajegeldin, adaylığı için yasal engellerin kaldırılması yönünde Devlet Başkanı Nazerbeyev'e açık mektuplar yayınlamıştır fakat hiçbir olumlu yanıt alamamıştır. Bu nedenle 4 Aralık 2005 tarihindeki devlet başkanlığı seçimlerine de katılmayan Kajegeldin'in, Kazakistan'da renkli bir devrim söz konusu olması halinde tekrar gündeme gelmesi muhtemeldir.

Asya bölgesindeki en avantajlı koşulları sağlayan vergi yasası dahi STK'ların sınırlı ekonomik faaliyette bulunmalarına dahi imkan vermemektedir. Örneğin, bir kadın derneği örgütsel faaliyetlerde kullanmak üzere kitap satarak kaynak sağlamaya kalkışsa ticari işletme gibi vergilendirilmektedir. Böyle bir düzenleme STK'ların kendi ayakları üzerinde durmalarını imkansız kılmaktadır.²⁷

Son dönemde, Batılı STK'ların baskıları sonucu devlet organları ülkedeki STK'larla sıkı bir işbirliği içine girmiştir. Şubat 1999'da Kültür Bakanlığı'na bağlı, STK faaliyetlerini desteklemek, STK'larla devlet organları arasında etkileşimi güçlendirmek amacıyla "The NGO Info-Center" kurulmuştur. Ancak Kazakistan'da yönetimle STK'lar arasındaki ilişkilerde, güven bunalımı, düşmanlık ve karamsarlık hakimdir. İktidar STK'ların faaliyetlerine kuşkuyla yaklaşırken, STK'lar da yönetimin STK sektörünü geliştirmeye yönelik düzenlemelerine şüpheyle bakmaktadırlar. STK sektöründe yapılan yasal düzenlemelerin samimiyetten uzak olduğu, sadece kendilerini kontrol altına almaya yönelik yapıldığı kanaati hakimdir.

2003 yılı sonunda Gürcistan'da, ardından Ukrayna'da ve Mart 2005'te Kırgızistan'da meydana gelen sivil devrimler, tüm Sovyet cumhuriyetlerinde olduğu gibi Kazakistan'da da yönetimin STK'lara karşı tutumunu sertleştirmesine yol açmıştır. Kazakistan Meclisi, Mart 2005'te STK'lara ilişkin iki yeni yasa hazırlamıştır. STK'ların faaliyetlerine kısıtlama getiren bu yeni yasalar, Batılı STK'ların büyük tepkisine neden olmuştur. Kazakistan'da faaliyet gösteren Freedom House, International Republican Institute, National Democratic Institute, Open Society Institute gibi ABD'li STK'ların temsilcileri Kazakistan Meclis Başkanı'na açık bir mektup göndererek STK faaliyetlerine kısıtlama getirdiği için demokrasiyi tehdit eden iki yasa taslağının ("Uluslararası ve Yabancı Ticari Olmayan Örgütlerin Başkanlık Ofisleri ve Şubelerinin Faaliyetleri" ve "Ticari Olmayan Örgütlerin Faaliyetlerine İlişkin Düzenlemeler") iptal edilmesini talep etmişlerdir. Mektupta, yasa taslaklarının 2001 yılında Bush ve Nazarbayev'in ilan ettiği uzun vadeli stratejik ortaklık taahhüdüne ters düştüğü ifade edilmiş ve yürürlüğe konulmaları halinde Kazakistan'a yapılan yardımları aksatacağı uyarısında bulunulmuştur.²⁸ Bu mektup ne kadar etkili olmuştur bilinmez, ancak 23 Ağustos 2005 tarihinde Anayasa Mahkemesi bu iki yasa taslağının iptaline karar vermiştir.

²⁷ Richard Remias, "The Regulation of the STK in Central Asia: Current Reforms and OSTKing Problems," (www.fas.harvard.edu/~asiactr/haq/200003/0003a002.htm -75k) (18.01.2006)

²⁸ "Kazakhstan: Dismiss Anti-NGO Laws", *Internews*, 9 Mayıs 2005

5. Kazakistan Siyasetinde STK'ların Rolü

12 Eylül 2005 tarihinde başkent Astana'da sivil toplum temsilcilerine hitap eden Nazarbayev, yabancı STK'ların faaliyetlerinin yakından izleneceği uyarısında bulunmuştur. Yabancı STK'ları ülke siyasetine karışmamaları konusunda uyarın Nazarbayev, 4 Aralık 2005'te yapılacak olan başkanlık seçimleri sürecinde STK'ların seçim kampanyalarına karışmaları durumunda haklarında yargı sürecinin başlatılacağını söylemiştir. Nazarbayev, açıkça, bu tür grupların Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'daki değişimlerde olumsuz rol oynadıklarını ifade etmiştir. Yabancı STK'ların para pompalayarak toplumu karmaşaya sürüklediğinde devletin savunmasız kaldığını söyleyen Nazarbayev, yabancı STK'ların özellikle seçim kampanyası sırasında siyasi partilere mali destek sağlamaya haklarının olmadığını ifade etmiştir.²⁹ Nazarbayev'in 4 Aralık 2005 başkanlık seçimleri öncesi yarı tehdit niteliğinde dile getirdiği rahatsızlıklar, STK'ların ülke siyasetindeki rolüne ve iktidar tarafından nasıl algılandığına ışık tutucu niteliktedir.

Kazakistan'da yapılan Aralık 2005 devlet başkanlığı seçimleri incelendiğinde de STK'ların Kazakistan'ın iç ve dış politikasına etkileri daha net görülmektedir. 19 Eylül 2004 tarihinde Kazakistan'da ülke tarihindeki ikinci parlamento seçimleri yapılmıştır. Eski Sovyet coğrafyasında kadife devrimler sürecinin yaşandığı bir dönemde yapılan seçimler, Kazakistan'da da muhalefetin sesini daha yüksek sesle duyurabilmesine imkan sağlamıştır. Seçimler sonunda Nazarbayev'in kurucusu olduğu *Otan* Partisi oyların %60.6 sını alarak seçimlerden birinci parti olarak çıkarken, ülkenin en önemli muhalefet partisi *Ak Jol* sadece bir milletvekili çıkarabilmiştir. Bu seçimlere Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in kızı Dariga Nazarbayeva da katılmış, Dariga Nazarbayeva'nın başkanı olduğu *Asar* %11.4'lük oy oranına ulaşırken, Nazarbayeva da parlamentoya girmiştir. Seçimler sonrasında mevcut Meclis Başkanı Jarmahan Tuyakbay, görevinden istifa ederek muhalefet liderliğini üstlenmiştir. Muhalefet seçimlere hile karıştırılmasından çok Dariga Nazarbayeva'nın parlamentoya girmesine tepki göstererek, Nazarbayev'in ülkeyi kendi saltanatına dönüştürmeye çalıştığı propagandasında bulunmuştur.³⁰

Kazakistan'da muhalefetin kullandığı en önemli kozlardan biri "Kazakgate" olarak bilinen, ABD'de devam eden dava süreci olmuştur. James Giffen'in Tengiz petrol yataklarının işletim hakkını kazanmak için 17 Mayıs 1996 tarihinde Devlet Başkanı Nazarbayev ve dönemin Başbakanı N. Balgimbayev'e 127 milyon dolar rüşvet verdiği iddiasıyla 14 Mayıs 2004 tarihinde Giffen aleyhine New York'ta

²⁹ Bruce Pannier, "Kazakhstan: Nazarbaev Warns Foreign NGOS Ahead of Presidential Election" *RFE/RL*, 13 Eylül 2005

³⁰ Gökçen Ekici, "Orta Asya'da Darbe Rüzgarı ve Kazakistan'ın Durumu", *Stratejik Analiz*, Cilt:6, Sayı:62, Haziran 2005, s.5-6

başlatılan yargı süreci “Kazakgate” olarak adlandırılmaktadır. 4 Aralık 2005 tarihindeki başkanlık seçimleri öncesinde muhalefet, en fazla bu konu üzerinde durarak taraftar toplamaya çalışmıştır. Devlet kontrolündeki ve yönetime yakın basın-yayın organlarında yer bulamayan bu konu, Batılı STK’ların finanse ettiği “bağımsız” yayın organlarında, özellikle de internet üzerinden duyurulmuştur. Davanın görüşülmeye başlandığı 14 Mayıs 2004 tarihinde televizyondan canlı yayınlara vatandaşlarına seslenen Nazarbayev, konunun kendisiyle ilgili olmadığını, kendisine yöneltilen suçlamaların ise yurt dışına kaçan eski Başbakan Akejan Kajegeldin’in asılsız iddiaları olduğunu açıklamıştır.³¹ Öte yandan, muhalefet, her fırsatta konuyu gündeme getirerek Nazarbayev’e karşı puan kazanmaya çalışmıştır.

Konunun taraflarının haklılığı ya da haksızlığı bir tarafa, Kazakgate olayının Batılı STK’ların desteği ile sürekli gündemde tutulması, ABD’nin eline Kazak yönetimine istediklerini yaptırabilmesi için önemli bir koz vermektedir. Kazakgate, Washington’un elinde bir baskı aracına dönüşmüştür. Kazakgate, Nazarbayev’in ABD’ye karşı vaatlerini yerine getirmemesi durumunda yürürlüğe konulabilecek önemli bir dış politika aracıdır. New York’ta devam eden mahkeme sürecinde en son alınan kararda davanın görüşülmesinin Ocak 2006’ya ertelenmesi bunu ispat etmektedir. Rusya’nın saygın gazetelerinden *Nezavisimaya Gazeta*’da, bu karar, ABD’nin Nazarbayev’e başkan olabilmesi için bir kez daha şans tanınması olarak yorumlanmıştır.³²

4 Aralık 2005 tarihli başkanlık seçimlerinde Kazakistan’daki Rus STK’ları ise, mevcut iktidar lehine çalışmıştır. *Russkiy Alyans* (Rus İttifakı) olarak adlandırılan Rus, Kozak ve Slav Örgütleri Koordinasyon Kurulu, Nazarbayev’in seçimlerde aday olması için 1 milyon imza toplamıştır. “Rus İttifakı” ülkede istikrar, etnik uyum için başkanlık seçimlerine aktif katılım gerçekleştirerek Nazarbayev’i destekleyeceklerini açıklamıştır.³³ Yeni başkent Astana ve ticaret başkenti niteliğindeki eski başkent Almatı’da yaşayan Rus ve Slav toplumu, seçim kampanyası sırasında otobüslere Nazarbayev ve Putin’in yan yana çekilmiş fotoğraflarını asarak Nazarbayev’e destek vermiştir.³⁴

Sonuç

Kazakistan örneğinde olduğu gibi, Rusya dahil tüm eski Sovyet cumhuriyetlerinde STK’ların siyasal hayata etkileri ciddi bir boyut kazanmıştır. Kasım 2003’te Gürcistan’da, Aralık 2004’te Ukrayna’da, Mart 2005’te Kırgızistan’da meydana gelen

³¹ “Kazahgeyt Otlojili Na God”, *Nezavisimaya Gazeta*, 14 Mart 2005

³² “Kazahgeyt Otlojili Na God”, *Nezavisimaya Gazeta*, 14 Mart 2005

³³ “Russkiy Alyans Bıdbigaet Prezidenta Nazarbayeva” *Navigator-II*, 20 Eylül 2005

³⁴ (http://www.ng.ru/cis/2005-08-02/1_bidtebir.html) (24.01.2006)

iktidar değişikliklerinin STK'larla ilişkili olduğu yadsınamaz bir olgudur. Ancak, eski Sovyet cumhuriyetlerinde yaşanan bu “demokratik” devrimler süreci, iç etkenler göz ardı edilerek tek başına STK faaliyetlerinin sonucu olarak değerlendirilemez. STK'lar bu süreçte, iç dinamiklerin harekete geçirilmesinde katalizatör işlevi gören önemli bir faktör olmuştur.

ABD, Orta Asya'daki demokratik devrimlerin açık destekçisiyken, Rusya mevcut otoriter rejimlerle ittifak anlaşmaları yaparak onlara arka çıkmaktadır. ABD Başkanı Bush, 10 Mayıs 2005 tarihinde Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te yaptığı konuşmasında, ülkesinin ve Gürcistan'ın Kafkasya, Orta Asya ve Büyük Orta Doğu'da özgürlük arzusu ile yanıp tutuşan ve özgürlüklerini talep eden genç insanları gördüklerini, sorumluluklarının bilincinde olarak onlara yardım edeceklerini ve bu insanların da özgürlüklerine kavuşacaklarını ilan etmiştir.³⁵ Bush'un bu konuşması, Orta Asya cumhuriyetlerinin otoriter yönetimlerinde endişeye yol açarken, bu ülkelerdeki muhalif hareketleri ise daha da cesaretlendirici nitelikte olmuştur. Bush'un konuşmasından iki gün sonra, Rusya Federal Güvenlik Servisi (FSB, eski KGB) Başkanı Nikolai Patrushev, 12 Mayıs 2005 tarihinde Duma'da yaptığı konuşmasında; istihbarat kuruluşlarının klasik metotlar yanında çeşitli hükümet dışı örgütleri kullandığını, ABD'li, İngiliz ve diğer yabancı STK'ların bu kılıfla aslında profesyonel ajanlık yaptıklarını, Batılı örgütlerin Beyaz Rusya ve Rusya'ya komşu eski Sovyet cumhuriyetlerindeki kadife devrimleri finanse ettiklerini açıklayarak, doğrudan ABD'yi suçlamıştır. Petruşev'den sonra söz alan Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ise daha diplomatik bir dil kullanarak; “*Bizim bölge üzerindeki etkinliğimizi tekelleştirmek gibi bir iddiamız yok, ancak başkalarının bu girişimlerine de göz yummayacağız*” sözleriyle Bush'un konuşmasına cevap vermiştir.³⁶

Daha önce beş yıl süreyle USAID'e bağlı “Amerikan Orta Asya Girişimciliğini Destekleme Fonu” yöneticiliği yapan, Carnegie Vakfı'nın Moskova Bürosu Orta Asya Uzmanı Martha Brill Olcott, 2005 yılında yayınlanan “Orta Asya'nın İkinci Şansı” başlıklı kitabında, Orta Asya'da demokratik kurumların geliştirilmesinin ne bağımsızlıkların yeni kazanıldığı dönemde ne de 11 Eylül sonrasında uluslararası toplumun öncelikleri arasında bulunduğunu belirterek, eski Sovyet sahasında demokratik kurumların inşasında Thomas Carothers'in “demokratik şablon” olarak

³⁵ Bush'un konuşmasının metni için bkz. (<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/05/20050510-2.html>) (24.01.2006)

³⁶ Simon Saradzhyan and Carl Schreck, “FSB Chief: NGOs a Cover for Spying”, *Moscow Times*, 13 Mayıs 2005

adlandırdığı tek bir modelin kullanıldığını iddia etmektedir.³⁷ Olcott, özetle şunları belirtmektedir: “Orta Asya ülkelerinde demokrasinin geliştirilmesi konusunda yapılan Amerikan yardımları genel olarak seçimlerin yapılması, siyasi partilerin kuruluşu, anayasanın hazırlanması, yerel idarelerin güçlendirilmesi, sivil-asker ilişkilerinin düzenlenmesi konusunda yapılmıştır. Ancak doksanlı yılların ortalarına gelindiğinde, eski Sovyet Nomenklaturası olan mevcut rejimler değişmedikçe hiçbir cumhuriyette çoğulcu bir demokrasinin gelişemeyeceği ortaya çıkmıştır. Şu anda Amerikan yönetimi, kendisine askeri üsler sağlayan ve ülke kaynaklarının kullanımını için fırsat sunan mevcut iktidarlar ile STK’lar arasında tercih yapma ikilemi ile karşı karşıyadır. Amerikan yönetimi, bölgede demokrasinin yerleşmesini gerçekten istiyorsa, hem muhalefet hem de yönetim yanlıları ile işbirliği yapmalı ve bunun için daha fazla kaynak ayırmalıdır.”³⁸

Frederick S. Starr ise, ABD’nin Afganistan’ın da içinde bulunduğu “Genişletilmiş Orta Asya”nın dönüşümü hedefini gerçekleştirebilmesi için bölgeye yönelik Amerikan programlarının koordinasyonunu sağlayacak bölgesel bir forum niteliğinde “İşbirliği ve Kalkınma İçin Genişletilmiş Orta Asya Ortaklığı” (GCAP/ Greater Central Asia Partnership) yapısının kurulmasını önermektedir. Starr, GCAP sayesinde bölgesel ve kıtasal ticaretin desteklenmesi ile demokrasinin gelişmesinin tüm üyelerin ortak hedefi olacağını, Orta Asya ülkelerinin ABD’nin demokrasiye destek çabalarını tehdit olarak algılamayıp tersine fırsat olarak göreceklarını iddia etmektedir. “Afganistan dahil Orta Asya’nın hiçbir yerinde demokratik kurumlar yerleşmemiştir. Zaten aksini beklemek için vakit çok erkendir. Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan’daki son olaylar Orta Asyalı liderleri endişeye sevk etmiştir. Washington, GCAP’ye katılmak isteyen ülkelere demokrasi konusunda esnek olmayan koşullar öne sürerse, bu, şanstın çok düşmanlık doğuracaktır. Orta Asya’da demokrasiye geçiş için kestirme bir yol bulunmamaktadır. Demokrasi, sabırlı olmayı ve zamanı gerektiren kilit reformlar olmadan inşa edilemez.” Olcott gibi eski Komünist liderlerin hala iktidarda olmasını kısır döngü olarak nitelendiren Starr, yılda ortalama 53 milyon dolar Amerikan yardımı alan Orta Asya cumhuriyetlerine daha fazla kaynak ayrılması gerektiğinin altını çizerek, ilgisizlik ve pasifliğin maliyetinin yüksek olacağını, bu durumda Afganistan yeniden jeopolitik rekabet

³⁷ Thomas Carothers, *Aiding Democracy Abroad: The Learning Curve*, (Washington: Carnegie Endowment for Intern. Peace, 1999), s.88’den aktaran Martha Brill Olcott, *Vtoroy Şans Sentralnoy Azii*, (Moskova: Moskovskiy Sentr Karnegii Fond Karnegi za Mejdunarodnyy Mir, 2005), s.310.

³⁸ Martha Brill Olcott, *Vtoroy Şans Sentralnoy Azii*, (Moskova: Moskovskiy Sentr Karnegii Fond Karnegi za Mejdunarodnyy Mir, 2005), s.309-317.

sahasına dönüşürken, Orta Asya'nın geri kalanının Rusya veya Çin'in kucağında kalacağını belirtmektedir.³⁹

Ticari faaliyetlerde bulunmalarına sınırlama getirilen ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar olarak ancak sağladıkları başlıklarla varlığını devam ettirebilen Kazakistan'daki STK'lar, doğal olarak, maddi destek aldıkları kuruluşların öncelikleri doğrultusunda faaliyet göstermektedirler. Otoriter yönetimlerden demokratik yönetimlere dönüşüm, serbest piyasa ekonomisinin oluşturulması ve Amerikan şirketleri için uygun yatırım ortamının hazırlanarak Kazakistan'ın dünya ticaret sistemine entegrasyonu hedefleri, Kazakistan'daki STK'ların %70'ine kaynak sağlayan USAID'in Amerikan ulusal çıkarları doğrultusunda Kazakistan'da gerçekleştirmeye çalıştığı stratejik hedefleridir.

ABD, Rusya ve Çin arasında devam eden Kazakistan üzerinde nüfuz kurma mücadelesinin önümüzdeki dönemde daha da şiddetleneceği, bu rekabette ABD'nin mevcut iktidarla ilişkilerinde siyasi bir koz olarak kullandığı STK'lara olan desteğinin artarak süreceği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Kazakistan'daki STK'lar, tüm eski Sovyet cumhuriyetlerinde olduğu gibi bu ülkede de demokratik devrim sürecinin kendiliğinden hazırlayıcıları olarak ortaya çıkmaktadırlar.

EKLER

Ek 1. ABD'nin Orta Asya Ülkelerine Yardımları

Tablo 1: 1992-2005 Yılları Arası USAID Yardımları

Ülke	1992-2000	2001	2002	2003	2004	2005 (öneri)
Kazakistan	273	48.8	49.7	43.4	33.3	28
Kırgızistan	141.5	32.6	71.2	36.9	35.9	33
Tacikistan	47.2	29.4	82.2	35.9	31.7	35
Türkmenistan	33.9	6.1	12.1	7.8	5.8	6
Özbekistan	83.9	26	124.9	39.4	35.7	36

Not: 2002 yılında Özgürlüğü Destekleme Yasası çerçevesinde her ülkeye farklı miktarlarda ilave yardımlarda bulunulmuştur.

Kaynak: *Eurasia Program Summary* (<http://www.usaid.gov>)

³⁹ Frederick S. Starr, "A Partnership for Central Asia", *Foreign Affairs*, Cilt:84, Sayı:4, Temmuz-Ağustos 2005.

Tablo 2: Çok Yönlü Yardımlar Toplamı 1994-2004

Ülke	Dünya Bankası	IMF	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası	USAID
Kazakistan	1248	0.4	822	448.3
Kırgızistan	443.6	206.7	168	318
Tacikistan	193.3	134.1	272.9	226.3
Türkmenistan	32.1	-	-	65.7
Özbekistan	301.8	165.2	971.6	310

Kaynak: Martha Brill Olcott, *Vtoroy Şans Sentralnoy Azii*, (Moskova: Moskovsky Sentr Karnegi Fond Karnegi Za Mejdunarodny Mir, 2005), s.328.

Tablo 3: ABD'nin 2003 ve 2004 Yılında Orta Asya Ülkelerine Yaptığı Toplam Yardımın Sektörel Dağılımı

Yardımanın Türü	Kazakistan		Kırgızistan		Tacikistan		Türkmenistan		Özbekistan	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Demokratik Reformlar	15.3	10.6	14.3	12.2	7.6	10.2	5.2	4.2	16	15.7
Ekonomik ve Sosyal Reformlar	27.8	21.5	19.9	21.8	14.3	12.6	2.5	4.5	18.5	21.2
Güvenlik ve Yasalara Uyma	54.4	39.4	11.4	11.6	1.6	6.9	1.2	1.1	32.2	10.7
İnsani Yar-	1.0	0.3	5.3	4.0	21.4	20.5	0.5	0.2	13.1	2.0

dım										
Diğerleri	4.7	2.4	3.9	1.2	4.5	0.5	2.2	0.4	4.4	1.0
Toplam	103	74.2	54.8	50.8	49.4	50.7	11.5	10.4	84.2	50.6

Kaynak: Martha Brill Olcott, *Vtoroy Şans Sentralnoy Azii*, (Moskova: Moskovsky Sentr Karnegi Fond Karnegi Za Mejdunarodny Mir, 2005), s.331-332.

Ek 2. USAID'e Bağlı Kazakistan'da Faaliyet Gösteren STK'lar

ABA/CEELI: American Bar Association/Central and East European Law Initiative

ACDI/VOCA: Agricultural Cooperative Development International/Volunteers in Overseas Cooperative Assistance

AED: Academy for Educational Development

AIHA: American International Health Alliance

CDC: The Centers for Disease Control and Prevention

HOPE: Health Opportunity for People Everywhere

ICMA: International City/County Managers Association

ICNL: International Center for Not-for-Profit Law

IFES: International Foundation for Election Systems

IOM: International Organization for Migration

KEA: Kazakhstan Energy Association

MASHAV: Israeli Development Agency

NDI: National Democratic Institute

OSCE: Organization for Security and Cooperation in Europe

PAS: Public Affairs Section of the U.S. Embassy

PSI: Population Services International

RPM: Rational Pharmaceutical Management

USEA: U.S. Energy Association

ISAR

INCI

Pragma

Carana

Winrock International

Barents

Mercy Corps
KPMG
Counterpart Consortium
US Embassy (Democracy Commission)
Internews,
Soros Foundation,
Adil Soz
Transparency International
Abt Associates/Zdrav Plus,
Project HOPE
Development Alternatives Inc.,
Riverside Technologies Inc.
Eurasia Foundation
Junior Achievement

Ek 3. Faaliyet Sahasına Göre Kazakistan'da USAID'e Bağlı STK'lar

Girişim&Ticaret :

Küçük ölçekli işletmeleri destekleme ve iş adamı eğitimi: (Pragma, Carana, Winrock International, ACDI/VOCA)

Finans marketleri: (Pragma, Barents, ACDI/VOCA, Mercy Corps)

Ticaret ve yatırım: (Pragma)

Mali reform: (KPMG/Barents Group)

Küçük ve orta ölçekli tarım işletmelerine destek: (Pragma, MASHAV, ACDI/VOCA, Winrock International)

Demokratik Kültür ve Kuruluşlar:

Vatandaşlık Kuruluşları: (ABA/CEELI, Counterpart Consortium, ISAR, NDI, US Embassy (Democracy Commission))

Medya ve Enformasyon: (ABA/CEELI, IFES, Internews, Soros Foundation, Adil Soz, PAS, IOM, Transparency International)

Siyasi Süreç: (ABA/CEELI, ICNI, IFES)

Yerel Yönetimler: (ICMA)

Temel Sağlık:

Temel Sağlık Kalitesi: (Abt Associates/Zdrav Plus, Counterpart Consortium)

Sağlık ortaklığı: (AIHA)

Bulaşıcı Hastalıklar Kontrolü: (CDC, Project HOPE, RPM)

HIV/AIDS'le Mücadele: (Soros Foundation, PSI, CDC)

Enerji ve Su Yönetimi:

Doğal Kaynaklar Yönetimi: (PA Consulting Winrock International, Development Alternatives Inc., Riverside Technologies Inc., KEA, USEA, MASHAV)

Çatışmaları Yatıştırma İnsiyatifi: (ACDI/VOCA)

Gençlik ve Eğitim: (IFES, Soros Foundation, Junior Achievement, Abt Associates, Eurasia Foundation)

Ek. 4. Kazakistan'da Yaşayan Rusların Kurduğu Adalet Bakanlığı'na Kayıtlı Örgütler

ARSK (Rus, Slav, Kozak (Cossak) Örgütleri Derneği): 21 Rus örgütünü bünyesinde barındırıyor. Başkanı Gennady Belyakov.

Cumhuriyet Çapında Toplumsal Slav Hareketi "LAD": 14 şehirde temsilciliği bulunmaktadır. Merkezi başkent Astana'dadır. Başkanı İvan Klimaşenko.

SKS (Semireçya Kozakları Birliği): Merkezi Almatı'dadır. Almatı'da, Başkanı Vladimir Ovsyannikov.

Kazakistan Rus Okulları Öğretmenleri Derneği: Merkezi Almatı'dadır. Almatı'da, Başkanı Olga Sarmanova.

Kazakistan Rus Toplumu (Russkaya Obşina Kazahstana): 9 şehirde şubesi bulunmaktadır. Başkanı Yuriy Bunakov.

Pavlodar Slav Kültür Merkezi (Slavyanskiy Kulturniy Stentr): Başkanı Tatyana Kuzina.

Stepnovo Kray Kozakları Birliği (Coyuz Kazakov Stepnovo Kraya): 10 şehirde şubesi bulunmaktadır.

Almatı Rus Milli-Kültür Merkezi (Russkiy Natsionalno-kulturniy Stentr Almatı): Başkanı Tatyana Kalinina.

Ural Kazak Toplumu (Yaitskaya)

Rus Kültür Merkezi "Bilina"

Kazakistan'da Eğitim ve Kültürün Gelişimi Ortodoks Hayır Toplumu "Svetoç"

